

De didacticus en de pedagoog: kleur bekennen (1)

Docenten bewegingsonderwijs blinken vaak uit in klassenmanagement. Zij worden gedwongen om tot in de puntjes na te denken over het (beweeg) gedrag van de leerlingen en zijn meester in het handhaven van grenzen en spelregels. Er heerst 'georganiseerde chaos'. In dit artikel wil ik een aantal pedagogische vaardigheden uit het bewegingslokaal vertalen naar het mentoraat met behulp van tienstappenplan waarbij 'organiseer gewenst gedrag' de gemeenschappelijke noemer is.

TEKST JENNIFER NUIJ

Een docent is een didacticus. Didactisch handelen is de gerichte sturing van leerprocessen van leerlingen door de docent. Al het handelen van de docent staat in het teken van het bevorderen van de leerprocessen van de leerling en het halen van leerdoelen. Klassenmanagement is een belangrijk onderdeel van het creëren van randvoorwaarden om tot leren te (kunnen) komen. In het tienstappenplan wordt gestructureerd beschreven hoe je leerlingen kunt begeleiden in het richten van de aandacht op het eigen handelen en de resultaten van het onderwijsleerproces.

►
Tabel 1:
Tienstappenplan
voor een werkbaar
mentoraat en
pedagogisch sterk
kader

- Stap 1: Focus je de eerste weken op de (werk)sfeer in de klas.
- Stap 2: Leef de afspraken consequent na.
- Stap 3: Maak een sociogram voor het inzichtelijk maken van de sociale structuren in de klas.
- Stap 4: Betrek ouders vroegtijdig bij het proces.
- Stap 5: Ken je leerlingen: ken hun kwaliteiten en bewonder hen om deze kwaliteiten.
- Stap 6: Ken elkaar: deel de kwaliteiten en bewonder elkaar om deze kwaliteiten.
- Stap 7: Werk doelgericht: laat de leerlingen zelf bepalen waar ze naar toe willen: wat streef je na?
- Stap 8: Werk samen met docenten binnen het docententeam.
- Stap 9: Word je bewust van de manie waarop je communiceert: geen GEMAAR!
- Stap 10: Geef je eigen fouten of tekortkomingen toe!

Een veilig pedagogisch klimaat dankzij de pedagoog

Om tot leren te komen is een veilig pedagogisch klimaat een voorwaarde. Wanneer leerlingen zich veilig voelen in de klas kunnen zij actief meedoen en zich optimaal ontwikkelen. Daarom focust de docent zich de eerste schoolweken op de (werk)sfeer door het samen vaststellen van de afspraken in de klas. Dit is stap 1. Hoe gedraag je je? Wat kan wel en wat kan niet? Het is goed mogelijk om de leerlingen

Wanneer leerlingen zich veilig voelen in de klas kunnen zij actief meedoen en zich optimaal ontwikkelen

hierbij te betrekken door hen bijvoorbeeld allemaal drie afspraken op te laten schrijven die zij prettig vinden werken in de klas. Daar komen eigenlijk alle standaardafspraken uit zoals: steek je hand op als je wat wilt vragen, laat een ander uitpraten en blijf van elkaar en elkaars spullen af. Doordat de leerlingen deze afspraken zelf benoemen, zullen zij ook makkelijk(er) accepteren dat deze afspraken in de klas zullen worden

Reflecteren op gedrag en afspraken

gehandhaafd. Deze afspraken gelden echter, ook al zijn ze formeel nog niet vastgesteld, vanaf de allereerste minuut: te laat is te laat.

Wanneer de afspraken in de klas duidelijk zijn, communiceert de mentor deze afspraken naar alle betrokken partijen: de leerlingen, de docenten, de ouders, de leerjaarcoördinator, de afdelingsleider, et cetera. Dan begint stap 2: het consequent naleven van de gemaakte afspraken. Elke overtreding, hoe klein ook, is de moeite waard om door te pakken: afspraak is afspraak. Ga erover in gesprek met leerlingen en laat hen (zelf) het nut inzien van de afspraken. Vaak is binnen een paar weken wel duidelijk wat de grenzen zijn maar het vergt wel een voortdurende afstemming met de omgeving. De docent blijft consequent handhaven maar kan zich nu ook gaan toeleggen op het uitlokken van het gewenste gedrag zoals omschreven bij stap 3, 4 en 5. Het is aan de docent om te bepalen wanneer er ruimte is om een volgende stap in te zetten maar het is wel aan te bevelen om het kiezen van de klassenvertegenwoordiger (stap 3) en het bepalen van de kernkwaliteiten (stap 5) nog voor de herfstvakantie af te ronden. Dat biedt namelijk perspectief om op een positieve manier de volgende periode in te gaan.

Uitlokken van gewenst gedrag

Tot zover is de docent (bijna) alleen nog maar bezig geweest met het creëren van de juiste randvoorwaarden. Het wordt tijd om de rol van

‘pedagoog’ langzaam te zetten in de rol van ‘coach’. De coach nodigt uit, daagt uit en stimuleert leerlingen om het gewenste gedrag te laten zien. Het kiezen van de klassenvertegenwoordiger is daarvoor een uitgelezen kans. De klassenvertegenwoordiger is het positieve rolmodel van de groep. Er zijn uiteraard ver-

Wanneer de afspraken in de klas duidelijk zijn, communiceert de mentor deze afspraken naar alle betrokken partijen: de leerlingen, de docenten, de ouders, de leerjaarcoördinator, de afdelingsleider, et cetera

schillende manieren om de klassenvertegenwoordiger te kiezen. In het tienstappenplan wordt gebruik gemaakt van een sociogram door middel van een samenwerkingsvragenlijst. De uitkomst van het sociogram (zie ook afbeelding 1 en afbeelding 2) geeft ontzettend veel informatie van de klas en (de positie van) de individuele leerlingen. Een sociogram is wel een middel dat *bewust* en *met zorg* ingezet moet worden. Tijdens het afnemen van de vragenlijst, bijvoorbeeld, is het van belang dat leerlingen dat voor zichzelf doen en niet gaan overleggen. Bij sociaal onveilige groepen zul je merken dat antwoorden uit blijven. Ook dat is waardevolle informatie.

Delen van informatie uit de sociogram

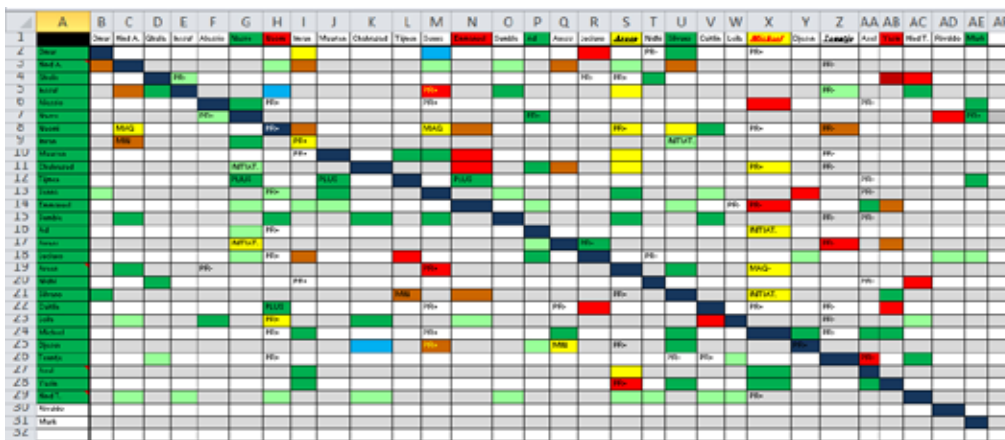
In mijn rol als mentor probeer ik zoveel mogelijk open kaart te spelen met de leerlingen. Zij zitten vijf dagen in de week, zo'n zeven uur per dag, met elkaar in de klas. Zij weten feilloos wat er speelt. Door wat opvalt in het sociogram, maar ook andere zaken, op een open manier te benoemen, merken de leerlingen dat ik zie wat er speelt en dat ik er ook iets mee wil. Het doel van mijn handelen is het creëren van een sfeer waarin iedereen kan laten zien wat hij kan. Overgaan is natuurlijk het 'ultieme' doel maar overgaan wordt vanzelf reëel als de leerlingen in hun kracht staan en hun kwaliteiten benutten. Het doel, iedereen moet de kans krijgen om te laten zien wat hij kan, benoem ik continue bij mijn handelen. Ik grijp er voortdurend op terug.

Bij sociaal onveilige groepen zul je merken dat antwoorden uit blijven. Ook dat is waardevolle informatie

Maar wie wordt nu de klassenvertegenwoordiger? De leerling met de meeste groene vakjes en met de meeste positieve opmerkingen. Tijdens het invullen van de vragenlijst vertel ik de leerlingen niet veel over de vragen behalve dat ik wil weten met wie zij goed kunnen samenwerken; dan kan ik daar in de les rekening mee houden. Achteraf benoem ik dat de vragenlijst een middel was om te kijken hoe de leerlingen elkaar zien en dat er één leerling was die op een wel heel positieve manier opviel: iedereen wil namelijk graag met deze leerling samenwerken, deze leerling toont verantwoordelijkheid en kan

goed met anderen overweg, ook de docenten. De leerlingen beginnen spontaan met raden en vaak is het na één of twee pogingen al raak. Nogmaals: deze leerlingen weten dondersgoed wat er in de klas gebeurt! En tot op heden is er altijd geapplaudisseerd voor de nieuwe klassenvertegenwoordiger. De invloed op de werksfeer breidt zich langzaam uit.

In stap 4 van het tienstappenplan wordt uitgelicht dat de communicatie met de ouders van belang is. Ouders willen graag weten hoe hun kind op school functioneert en wat er in

◀ Het sociogram

Legenda bij sociogram

- Met wie werk je het liefst samen?
- Met wie werk je liever niet samen?
- Wie mag je erg graag?
- Wie mag je minder graag?
- Wie heeft de meeste invloed?
- Wie neemt het meeste initiatief?

Aanvulling bij dubbele kleuren:

- PLUS: Graag mee samenwerken.
- MIN: Minder graag mee samenwerken.
- Pr +: Praat het meest door de klas.
- Pr -: Praat het minst door de klas.
- i: Meeste invloed.
- INIATIAT: Meeste initiatief.

Awards

- Praat het minst door de klas:
- Praat het meest door de klas:
- Neemt het meest initiatief:
- Heeft de meeste invloed:
- Graag mee samenwerken:
- Minder graag mee samenwerken:
- Meeste opmerkingen van klasgenoten:

Opvallendheden

- Kinderen zijn eerlijk in hun antwoorden maar kunnen desondanks toch iemands kwaliteiten (of valkuilen) herkennen.
- In dit vak kun je (individuele) zaken benoemen die je (h)erkent in de uitkomst van het sociogram en die je met collega's wilt delen.

◀ Tabel: Legenda bij sociogram
Opmerking bij tabel: een aantal van deze zaken kun je klassikaal benoemen.

►
**Kader 2: Voorbeeld
van een wekelijkse
mail naar ouders**

Jennifer Nuij <jen.nuij@gmail.com>

za 14 dec. 2019 08:41

Beste ouder(s)/verzorger(s),

Ik hoop dat jullie goede gesprekken hebben gehad met de vakdocenten!

Nog één week te gaan en dan hebben de leerlingen twee weken vakantie. Daar zijn ze wel aan toe. We merken in deze periode altijd dat het drukker wordt op school. De hoofdjes zitten vol. Er is behoefte aan rust en ontspanning. Heel belangrijk! Binnenkort volgt er een nieuwe datum voor het Slaapsymposium. Tijdens deze voorlichtingsavond wordt de relatie tussen spanning, ontspanning en de kwaliteit van slaap besproken door twee gastsprekers (jeugdarts en gespecialiseerde fysiotherapeut). Ik houd u op de hoogte.

Graag zou ik u middels deze mail op een aantal zaken willen wijzen:

- * Maandag ga het ik geld van de schaatsdag verzamelen. Zou u erop willen toezien dat uw kind het geld mee naar school neemt?
- * Maandag gaan we ook het geld verzamelen voor het klassenuitje. Het klassenuitje bedraagt slechts 4 euro :) Zou u uw kind gepast geld mee willen geven? Mocht het klassenuitje om financiële redenen een probleem voor u zijn, neem dan gerust contact met mij op.
- * Maandag gaan de kinderen in de studieles hun dossier wat opkalfateren. De meeste dossiers zijn incompleet en ronduit slordig. Ik wil hen in de studieles de tijd geven om dit bij te werken. Na de kerst wil ik de dossiers opnieuw innemen ter inzage.

Tot slot kwam er een artikel voorbij van het NRC dat gaat over de leesvaardigheid van de jeugd. Ik heb de link erbij gevoegd mocht u het artikel zelf willen lezen.

Bij veel MOL gesprekken (mentor-ouder-leerling gesprekken) geef ik als tip mee dat er meer gelezen moet worden om het begrijpend lezen en de woordenschat te verbeteren. Dit artikel onderschrijft dat goed. Is uw kind niet goed in Nederlands, aardrijkskunde en/of geschiedenis? Dan zou dit een echte diepte-investering kunnen zijn. Iets waar uw kind in de gehele schoolcarrière en daarna profijt van kan hebben. Op naar de bieb! Elke dag een half uurtje tot een uurtje lezen. Vindt uw kind dat lastig? Misschien is het een idee om SAMEN te lezen, ieder in zijn eigen boek, met een kopje thee en een koekje erbij. Of, voor het slapen gaan. Dan wordt het misschien een onderdeel van het slaapritueel. Het is een mooie activiteit om de dag af te bouwen en terug te schakelen naar de ruststand.

Ik wens u allen alvast fijne (feest)dagen en een gelukkig en gezond 2020.

Groet!
Jennifer

„Begrijpend lezen wordt als generieke vaardigheid gezien, die je leert door leesstrategieën toe te passen zoals samenvatten, vragen stellen en verbanden leggen. Met die strategieën wordt eindeloos geoefend. Maar je hebt ze in een paar lessen aangeleerd en je kunt ze alleen inzetten als je voldoende woordenschat en kennis over het onderwerp hebt.”

Met andere woorden: er is algemene ontwikkeling nodig om teksten te kunnen begrijpen en die krijgen scholieren te weinig op school.

Bron: https://www.nrc.nl/nieuws/2019/12/03/onze-pubers-zijn-weer-slechter-gaan-lezen-a3982586?fbclid=IwAR2nM6ko92o6sAcAPWQkPZSh7iNQJArtDekq9v9h0g9aDzXqs41_PICChbk

Referenties

<https://wij-leren.nl/sociogram-tips.php>

Contact

jen.nuij@gmail.com

Foto

Hans dijkhoff

Kernwoorden

stappenplan mentoraat,
pedagogisch klimaat.

de klas gebeurt. Ik vertel in een wekelijkse mail aan ouders waar ik mee bezig ben en wat mijn indruk van de klas is. Ouders vinden dat oprecht fijn. Het contact met school is immers niet meer zo intensief als op de basisschool, waarbij je als ouder elke dag de kans krijgt om de klas in te lopen en vragen te stellen. Ik vind het zelf leuk om te doen en ik krijg er vertrouwen voor terug van ouders.

Tot zover de eerste vier stappen van het tien stappen plan om te komen tot een werkbaar mentoraat met een sterk pedagogisch kader. Het tweede deel van het artikel is te lezen elders in dit blad. Daarin worden stap vijf tot en met tien toegelicht. Daarbij zal het met name gaan om het benoemen van kernkwaliteiten en doelgericht werken.